

B.B. Ko'kiyev, F.U.Toshpulatov

INTERYERNI LOYIHALASH

76.02

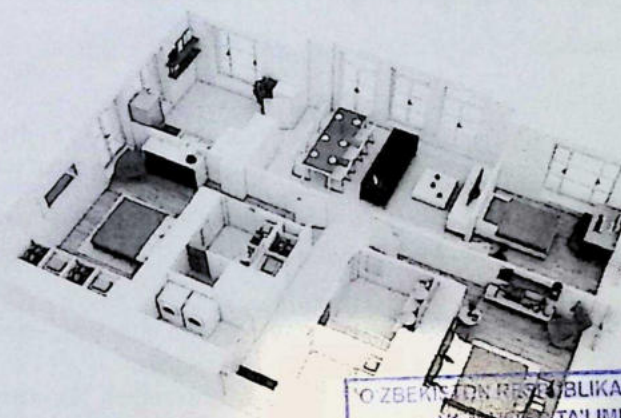
K-89.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
TA'LIM INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

B.B. Ko'kiyev, F.U.Toshpulatov

INTERYERNI LOYIHALASH

(darslik)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA
VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

CHIRCHIQ - 2025

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA
VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

- 14752/71-

UO'K-76.02

KEK-85.15

K-89

B.B. Ko'kiyev, F.U.Toshpulatov / Interyerni loyihalash / darslik. – Toshkent.: "Book trade 2022", 2025. 252 b.

Mazkur "Interyerni loyihalash" nomli darslikda Interyerni loyihalash fani, rang turlari, talabalarga tavsiya etiladigan turli xildagi namunalar, grafik topshiriqlar uchun variantlar ishlanmasi va bino Interyerni loyihalashning andozalari, imitatsiya va boshqa mavzularga tegishli ma'lumotlar, savolnomalar, fanga oid izohli lug'at va talabalar o'z bilimlarini aniqlashga mo'ljallangan test savollari hamda talabalar mustaqil grafik ish bajarishlari uchun topshiriqlar to'plamini o'z ichiga olgan bo'lib, u 60210400 – Dizayn: interyerni loyihalash bakalavriat ta'limi yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan.

Shu bilan birga mazkur darslikdan 60111200-Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi o'qitiladigan barcha oliy ta'lim muassasalari talabalari ham foydalanishlari mumkin.

Muallif:

- B.B. Ko'kiyev** - Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Muhandislik va kompyuter grafikasi" kafedrasida dotsent p.f.f.d., PhD
- F.U.Toshpulatov** - Termiz davlat pedagogika instituti "Tasviriy san'at" kafedrasida v.v.b. prof

Taqrizchilar:

- S.X. Mardov** - TAQU Muhandislik grafikasi va kompyuterda loyihalash kafedrasida dotsent, p.f.f.d., PhD
- X.E. Sultanov** - Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Tasviriy san'at va dizayn" kafedrasida dotsent, p.f.f.d., PhD

Mazkur darslik O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil " 14 " apreldagi № 136 - sonli buyrug'i bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-646-37-9

© Ko'kiyev B.B. va b., 2025
© "Book trade 2022", 2025

KIRISH

Bugungi kunga kelib, "Interyerni loyihalash" fani o'quv rejani umumkasbiy fanlar blokiga qo'shilganligi va ushbu fanga talabalar uchun adabiyotlar ta'minotini boyitish maqsadida Interyerni loyihalash fanidan o'quv adabiyoti yaratish ham muhim ahamiyatga egadir.

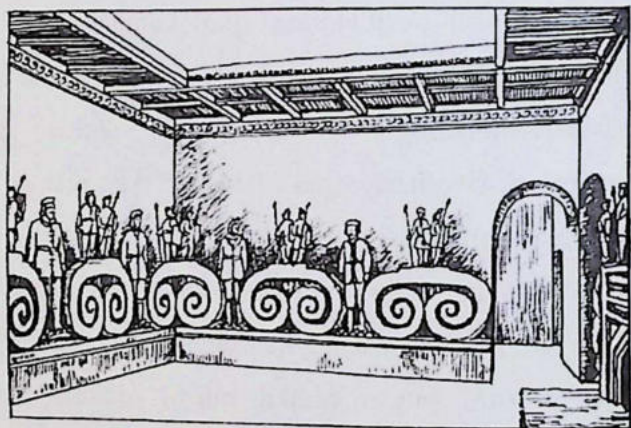
Mustaqillikka erishganimizdan boshlab yurtimizda ota-bobolarimiz tomonidan barpo etgan tarixiy yodgorliklar ta'mirlanmoqda, mutloq buzilib ketganlari qaytadan tiklanmoqda hamda olimlarimiz tomonidan har bir majmuani tahlil qilinib undagi yozuvlar, bitiklar va shu bilan birga binolarni mohirona tarzda qurilganligini ko'rishimiz mumkin.

Hozirgi kunda Respublikamiz Prezidenti tomonidan turizimni rivojlantirish maqsadida Respublikamizning barcha hududlarida ko'plab zamaonaviy qurilishlar olib borilmoqda. Yangi qurilayotgan binolar jahon standartlariga mos ravishda barpo etilmoqda, bunday qurilishlar ko'лами yangi yer usti metrolarimiz, sport komplekslari, ko'priklar, ma'muriy binolar, bozor, ofislar va fuqorolar yashash uchun qulay turar joylar, shaharlarimizning ko'rki, balki dunyo miqyosida Respublikamizning rivojlanayotgan davlatlar qatoriga qo'shilishiga kafolat beradigan omillardan biri hisoblanadi.

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga eng sodda interer elementlaridan to murakkab intererlarning fazoviy kompozitsiyasini tuzish, ichki muxitni to'g'ri tashkil qilish, obrazlarni yaratishda noan'anaviy fikrlash, loyihalash faoliyatida texnik vositalarni qo'llashni o'rgatishdir. "Loyihalash asoslari" kursining asosiy xususiyatlaridan biri o'quv jarayonini bevosita zamonaviy loyihalashtirish va ishlab chiqarish

tajribalari bilan bog'liq ravishda olib borish ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach ajdodlarimizdan qolgan boy madaniy merosga e'tibor kuchaydi shu qatorda tarixiy yodgorliklar davlat nazoratiga olindi va sharqning memorchilik san'ati uzoq tarixga borib taqalishini ko'rishimiz mumkin, shu bois tarixiy obidalarni shakllantirish uchun talabalarning diqqat-e'tiborini, birinchi navbatda xalq amaliy-badiiy san'atini o'rganishga qaratmog'amiz lozim. O'rta Osiyo xalqlari boy madaniy, ma'naviy o'tmishga ega bo'lib, asrlar davomida mavjud tabiiy xom ashyolarni inobatga olgan holda ma'naviy boy, yashash sharoitiga jizhatidan qulay, tantanavor, ko'rkam muhit yaratish yulida tinimsiz izlanishgan. Mahalliy materiallar xususiyatini bilishga, buyumlarning shaklini, naqshlarning tuzilishi va ma'nolarini, ranglarning ishlatilish joyini o'rganishga zamin yaratadi.¹

Xorazm. Tuproqqa'la saroyining askarlar zali (chizma-ta'miridan nusxa)

Arxeologlar Xorazmda milodning III asriga doir Tuproqqala saroyini kavlashganda yer qa'ridan uchta har xil uslubda bezatilgan xonani topishgan va ulardagi bezaklar xonalarning bir paytlar shohlar zali, raqqoslar zali, askarlar zali bo'lganligini ifodalaydi. Askarlar zali kishi diqatini o'ziga tortadi. Xona atrofi supa bilan aylantirilgan. Supada qo'chqor shoxiga o'xshash shakl, ya'ni volyutalar joylashtirilgan. Valyutalar oralig'ida katta hajmdagi sarkarda haykali joylashtirilgan. Har qaysi volyuta ustida esa kichikroq hajmdagi ikkitqdan qurollangan askar haykallari o'rnatilgan.²

Saroylardagi qabulxona va mehmonxonalar atrofi pol sathidan ko'tarilgan supa bilan aylantirilgan. Xonaga kirgan kishi xonaning istalgan qismidan supaga chiqib o'tirishi mumkin. Xonaning o'rta qismidagi maydoncha oyoq kiyimini yechishga mo'ljallangan. To'y-hashamlarda mehmonlar xonaning to'rt devori bo'ylab yo'nalgan supada o'tirishgan. O'rtada esa raqqosalar o'yinga tushishgan, mehmonlar oldiga yozilgan dasturxon atrofida bir qatorda o'tirib o'rtadagi bazmni tomosha qilishgan. Shunday epizodni Bolaliktepa saroyi xonalaridan birida ko'ramiz. Xonada 28 nafar mehmon va mezb-on juft-juft o'tirishibti, juftlarning birida erkak kishi yonidagi ayolga engashib, unga allanimalar deyapti, ularning yonida bir erkak ayolga may quyilgan qadahni uzatayapti. Bu manzara Bolaliktepa qasri mehmonxonasidagi devoriy suratdagi, rasmda personajlar xarakter,

² Qo'llanmaga kiritilgan fotosurat, chizma, rasm, rekonstruksiya va boshqa manbalardan olingan rasmlar nusxasini ham muallifning o'zi ishlagan. Boshqa manbalardan olingan fotosuratlarining mualliflari aniq berilmaganligi sababli ularning nomlarini qayd etilmagan, lekin adabiyotlar nomini qo'llanmaning "Adabiyotlar" bo'limiga kiritilgan.

¹ D.A.Nozirov O'rta osiyo dizayni tarixidan. "O'zbekiston" 6-bet 1998 yil.

kompozitsiya jihatidan bitta syujetni, ya'ni mehmondorchilikni ifodalaydi.

Varaxsha saroyi (VII-VIII asrlar) shohi qabulxonasi "Qizil xona" deb nomlangan. Saroy devori qizil rangga bo'yalgan. Devor yuzasi uzunasiga hamma tomonidan uch qismga bo'lingan. Qismlar balandligi har xil bo'lib birinchi qism 1, 5-2 metr, o'rta qism bir metrga yaqin, uchinchi 3-5 metr balandlikka ega. Birinchi qismda fil ustida borayotgan qahramonlarning qoplonlarga nayza urayotganlari tasvirlangan, ikkinchi qavatda fil, ot va yirtqich hayvonlarning bir tomonga qadam tashlab borishlari, uchinchi qavatda daraxt va qanotli tuyalar surati tasvirlangan. Xona atrofi bo'ylab supa o'rnatilgan va xona shifti o'rta qismi to'sinlarning bir necha qatorda bir-biriga nisbatan ko'ndalang joylashtirilishi natijasida gumbaz shaklini olgan hamda gumbaz o'rtasida katta tuynuk qoldirilgan.

Xona to'rida to'rt tomoni ochiq hashamatli ko'shk mavjud bo'lib kushkning yoysimon ravoqlari to'rtta kariatida bilan ko'tarilgan. Kariatidalar qanotli ayol siymosini ifodalab ushbu ko'shk ostida shoh hashamatli taxtda o'tiribdi va ko'shk to'ridagi supaning o'ng qismiga baland chiroq qo'yilgan hamda supaga to'shalgan gilamda o'tirgan shoh xattoti yangi bitilgan farmonni o'qiyotgani tasvirlangan. Xona devorlaridagi qizil zaminda ishlangan suratlar kishini hayratda qoldiradi. Shu bilan birga taxti va ko'shkning serhasham naqshlari ham xona kompozitsiyasiga ulug'vorlik bag'ishlaydi.

Bolalik tepa saroyidagi V-VIII asrlardagi oid devoriy surat (L.I.Albaum rekonstruksiyasidan nusxa)

Guyarqal'a hokimining qabulxonasi ham diqqatgadatga sazovor bo'lib xona o'rtasida ikkita ustun shift to'sinlarini ko'tarib turibdi. Xona chap tomonidagi baland supa o'rtasida otashdon mavjud bo'lib, uning to'g'risidagi devorda mehrobga o'xshash bo'linma o'rnatilgan. Mehrob atrofi kamonga monand egri chiziqli qalin hoshiya bilan aylantirilgan. Supa ustida o'choq otashdon o'rnatish odatini Bolaliktepa ko'shkidan topilgan ashyolar ham ko'rishimiz mumkinligi hamda taxmin qilinishicha, o'choq diniy vazifani bajargan, ya'ni muqaddas olov yoqishga mo'ljallangan bo'lib, o'choq to'g'risidagi devorda keng va baland panno nazarda tutilgan.

Arablar istilosidan so'ng saroylar, qabulxonalar avvalgidek hashamatli qilib qurilgan bo'lib shu qatorda saroy qabulxonalarida taxt o'z mohiyatini saqlab qoladi. Endi uning bezagida ko'proq o'simliksimon panno tasvirlanib, saroy va shu kabi binolarda tirik mavjudotlar rasmi ishlanmaydi. Taxt kariatidalar o'rniga ustunlar ishlanadi.